YOSHLARNI MILLIY QADRIYATLAR VA VATANPARVARLIK RUHIDA TARBIYALASHNING PEDAGOGIK AHAMIYATI

Jo‘rayeva Dildora Abdusamad qizi
Qashqadaryo viloyati G‘uzor tumani 53-umumiy o‘rta ta’lim maktabi
Milliy g‘oya ma’naviyat asoslari va huquq fani o‘qituvchisi.

Annotatsiya: *Mazkur maqolada yoshlarni milliy qadriyatlar va vatanparvarlik ruhida tarbiyalashning mazmun-mohiyati, pedagogik ahamiyati hamda zamonaviy ta’lim-tarbiya jarayonidagi o‘rni yoritilgan. Yosh avlodning ma’naviy-axloqiy dunyoqarashini shakllantirish, ularda milliy o‘zlikni anglash, Vatanga muhabbat, ajdodlar merosiga hurmat, fuqarolik mas’uliyati va ijtimoiy faollik kabi fazilatlarni rivojlantirish masalalari tahlil qilingan. Shuningdek, ta’lim muassasalarida milliy qadriyatlar asosida tarbiyaviy ishlarni tashkil etishning samarali shakl va metodlari, oila, mahalla va ta’lim muassasasi hamkorligining ahamiyati ko‘rsatib berilgan. Maqolada yoshlar tarbiyasiga zamonaviy pedagogik yondashuvlarni tatbiq etish, tarixiy xotira va milliy merosdan samarali foydalanish hamda yoshlarning faol fuqarolik pozitsiyasini shakllantirish bo‘yicha ilmiy-amaliy xulosalar ilgari surilgan.*

Kalit so‘zlar: *yoshlar, milliy qadriyatlar, vatanparvarlik, tarbiya, pedagogika, ma’naviyat, milliy o‘zlik, fuqarolik mas’uliyati, tarixiy xotira, ta’lim, oila, mahalla.*

Kirish

Bugungi globallashuv va axborot texnologiyalari jadal rivojlanayotgan davrda yosh avlod tarbiyasi jamiyat taraqqiyotining muhim omillaridan biri sifatida namoyon bo‘lmoqda. Yoshlarning dunyoqarashi, ma’naviy-axloqiy qarashlari va hayotiy maqsadlari turli axborot manbalari ta’sirida shakllanayotgan bir sharoitda ularni milliy qadriyatlarga hurmat, Vatanga sadoqat va fuqarolik mas’uliyati ruhida tarbiyalash alohida pedagogik ahamiyat kasb etadi.

Milliy qadriyatlar xalqning tarixiy taraqqiyoti davomida shakllangan ma’naviy, axloqiy, madaniy va ijtimoiy qarashlar majmuasini ifodalaydi. Ona tiliga hurmat, kattalarni e’zozlash, kichiklarga g‘amxo‘rlik qilish, mehr-oqibat, halollik, mehnatsevarlik, bag‘rikenglik, oila va mahalla an’analarini qadrlash kabi fazilatlar milliy tarbiyaning muhim tarkibiy qismlaridir. Mazkur qadriyatlarni yosh avlod ongiga singdirish ularning shaxs sifatida kamol topishiga, jamiyatdagi o‘z o‘rnini anglashiga va ijtimoiy mas’uliyatni his etishiga yordam beradi.

O‘zbekistonda yoshlarni milliy qadriyatlarga sadoqat va vatanparvarlik ruhida tarbiyalash masalasiga davlat siyosati darajasida ham e’tibor kuchayib bormoqda. Xususan, 2026-yil 28-yanvardagi hukumat qarori asosida uzluksiz ta’lim tizimida yoshlarni milliy qadriyatlarga sadoqat va vatanparvarlik ruhida tarbiyalash samaradorligini oshirish dasturi tasdiqlangan. Unda ta’limning turli bosqichlarida yagona milliy tarbiya tizimini shakllantirish, “Kelajak soati” mashg‘ulotlarini yo‘lga qo‘yish va O‘zbekistonning Milliy tarbiya modelini ishlab chiqish kabi vazifalar belgilangan.

Shu nuqtayi nazardan, yoshlarni milliy qadriyatlar va vatanparvarlik ruhida tarbiyalashning pedagogik imkoniyatlarini ilmiy jihatdan o‘rganish dolzarb masalalardan biridir.

Yoshlarni milliy qadriyatlar asosida tarbiyalashning mazmuni

Tarbiya inson shaxsining shakllanishiga bevosita ta’sir ko‘rsatadigan murakkab va uzluksiz pedagogik jarayondir. Uning asosiy maqsadi jamiyat uchun foydali, mustaqil fikrlaydigan, ma’naviy barkamol va mas’uliyatli shaxsni shakllantirishdan iborat.

Milliy qadriyatlar tarbiyasi esa ushbu jarayonning muhim yo‘nalishlaridan biridir. Chunki o‘z tarixini, madaniyatini, tilini va ma’naviy merosini yaxshi bilgan yosh o‘zligini chuqurroq anglaydi. Milliy o‘zlikni anglash esa Vatanga munosabat, fuqarolik mas’uliyati va jamiyat hayotidagi faol ishtirok bilan chambarchas bog‘liq.

Yoshlarni milliy qadriyatlar asosida tarbiyalashda quyidagi yo‘nalishlarga alohida e’tibor berish maqsadga muvofiq:

- milliy tarix va ajdodlar mer

osini o‘rganish;

- ona tiliga hurmat va undan to‘g‘ri foydalanish madaniyatini shakllantirish;
- milliy urf-odat va an’analarni qadrlash;
- oila va mahalla qadriyatlariga hurmatni kuchaytirish;
- halollik, adolat, mehnatsevarlik va mas’uliyat kabi axloqiy fazilatlarni rivojlantirish;
- jamiyat va davlat ramzlariga hurmat ruhini shakllantirish;
- turli millat va elat vakillariga nisbatan bag‘rikeng munosabatni rivojlantirish.

Bunda milliy qadriyatlarni yoshlar ongiga faqat nazariy ma’lumot sifatida singdirish yetarli emas. Ular kundalik hayotdagi amaliy faoliyat, shaxsiy namuna, muloqot, jamoaviy ish va ijtimoiy loyihalar orqali mustahkamlanishi kerak.

Vatanparvarlik tarbiyasining pedagogik mohiyati

Vatanparvarlik insonning o‘z Vataniga bo‘lgan muhabbati, sadoqati, mas’uliyati va uning rivojiga hissa qo‘shishga intilishi bilan namoyon bo‘ladigan ma’naviy-axloqiy fazilatdir. Pedagogik nuqtayi nazardan vatanparvarlik tarbiyasi yoshlarning Vatan, jamiyat va kelajak oldidagi mas’uliyatini anglashiga xizmat qiladi.

Vatanparvarlikni faqat harbiy tushuncha bilan cheklab qo‘yish to‘g‘ri emas. Haqiqiy vatanparvarlik o‘qishga mas’uliyat bilan yondashish, kasbni puxta egallash, qonunlarga hurmat bilan qarash, tabiatni asrash, jamiyat manfaatlariga befarq bo‘lmaslik va o‘z mehnati bilan mamlakat taraqqiyotiga hissa qo‘shish kabi kundalik faoliyatlarda ham namoyon bo‘ladi.

Yoshlar bilan olib boriladigan tarbiyaviy ishlar jarayonida “Vatanga xizmat qilish” tushunchasini keng va mazmunli tarzda tushuntirish muhim. Bunda har bir yoshning o‘z qobiliyati va kasbiy yo‘nalishi orqali jamiyatga foyda keltirishi mumkinligi ta’kidlanishi lozim.

2026-yilda qabul qilingan dasturda ham yoshlarning yosh xususiyatlariga mos ravishda tarbiyaviy vazifalarni bosqichma-bosqich amalga oshirish nazarda tutilgan. Jumladan, umumiy o‘rta ta’lim bosqichida tarixiy va ma’naviy merosni chuqur o‘rganish, mustaqil qaror

qabul qilish, sog‘lom dunyoqarash, bag‘rikenglik, burch va mas’uliyat kabi fazilatlarni rivojlantirish belgilangan.

Bu yondashuv pedagogik jihatdan muhim bo‘lib, yoshlarning yosh va psixologik xususiyatlarini hisobga olgan holda tarbiya mazmunini bosqichma-bosqich murakkablashtirish imkonini beradi.

Ta’lim jarayonida milliy qadriyatlar va vatanparvarlik tarbiyasining imkoniyatlari

Ta’lim muassasasi yoshlar tarbiyasining asosiy ijtimoiy institutlaridan biridir. Maktab, professional ta’lim va oliy ta’lim muassasalarida o‘quv fanlari bilan bir qatorda tarbiyaviy faoliyat ham izchil tashkil etilishi zarur.

Tarix fanini o‘qitishda ajdodlarimizning ilm-fan, madaniyat va davlat boshqaruvi rivojiga qo‘shgan hissasini o‘rganish yoshlarning milliy g‘ururini shakllantiradi. Adabiyot darslarida milliy adabiyotimiz namoyandalarining ijodiy merosidan foydalanish orqali insonparvarlik, halollik, adolat va ezgulik kabi tushunchalar ochib beriladi.

Ona tili va boshqa fanlarni o‘qitish jarayonida ham milliy madaniyatga oid materiallardan foydalanish mumkin. Shuningdek, muzeylarga sayohatlar, tarixiy obidalar bilan tanishish, ijodiy tanlovlar, davra suhbatlari, uchrashuvlar va loyihalar yoshlarning mavzu bo‘yicha amaliy tasavvurini kengaytiradi.

Tarixiy xotirani mustahkamlash maqsadida muzey va yodgorlik majmualariga ekskursiyalar tashkil etilishi ham samarali pedagogik vositalardan biridir. Bunday tadbirlar yoshlarning milliy g‘ururi va Vatanga muhabbat tuyg‘ularini rivojlantirishga qaratilgan.

Ta’lim jarayonida interfaol metodlardan foydalanish ham katta ahamiyatga ega. Masalan, munozara, “aqliy hujum”, muammoli vaziyat, rolli mashg‘ulot, loyiha metodi va guruhli ishlardan foydalanish orqali yoshlarning mustaqil fikrlashi rivojlantiriladi.

Ayniqsa, muammoli vaziyatlarga asoslangan topshiriqlar yoshlarni tayyor xulosalarni qabul qilishdan ko‘ra, mustaqil fikrlashga undaydi. Bu esa vatanparvarlikning ongli va mas’uliyatli mazmunini shakllantirishga yordam beradi.

Oila va mahallaning tarbiyadagi o‘rni

Yoshlarni milliy qadriyatlar va vatanparvarlik ruhida tarbiyalash faqat ta’lim muassasasining vazifasi emas. Bu jarayonda oila, mahalla, jamoat tashkilotlari va boshqa ijtimoiy institutlarning hamkorligi muhim ahamiyatga ega.

Oila bolaning birinchi tarbiya maskani hisoblanadi. Bola kattalarga munosabat, muloqot madaniyati, mehnatga munosabat, kattalarni hurmat qilish va kichiklarga g‘amxo‘rlik qilish kabi ko‘plab fazilatlarni avvalo oilada o‘rganadi.

Shuning uchun ota-onalarning shaxsiy namunasi yoshlar tarbiyasida juda katta pedagogik kuchga ega. Yoshga halollikni o‘rgatish bilan birga, kattalarning o‘zlari ham halol va mas’uliyatli xatti-harakat bilan namuna bo‘lishlari kerak.

Mahalla esa milliy qadriyatlarning amaliy namoyon bo‘ladigan ijtimoiy muhitidir. Hashar, xayriya tadbirlari, mahalliy bayramlar, nuroniylar bilan uchrashuvlar va turli ma’naviy-ma’rifiy tadbirlar orqali yoshlarning jamoaviy faoliyati rivojlanadi.

“Uch avlod uchrashuvi” kabi tadbirlarning maqsadi ham yosh avlodga katta avlod tajribasi va hayotiy saboqlarini yetkazish, milliy qadriyatlar va insoniy fazilatlarni mustahkamlashga qaratilgan.

Shu sababli ta’lim muassasasi–oila–mahalla hamkorligini kuchaytirish yoshlar tarbiyasining samaradorligini oshiruvchi muhim omil hisoblanadi.

Zamonaviy pedagogik yondashuvlar

Hozirgi davrda yoshlar tarbiyasini an’anaviy usullar bilangina cheklab qo‘ymasdan, zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan boyitish zarur.

Birinchidan, tarbiyaviy jarayonda shaxsga yo‘naltirilgan yondashuvdan foydalanish maqsadga muvofiq. Bunda har bir yoshning qiziqishi, qobiliyati, dunyoqarashi va individual xususiyatlari hisobga olinadi.

Ikkinchidan, loyiha asosida ta’lim va tarbiya metodidan foydalanish mumkin. Masalan, yoshlar “Mahallam tarixi”, “Ajdodlarimiz merosi”, “Oilamiz qadriyatlari”, “Vatanimning kelajagiga mening hissam” kabi mavzularda kichik loyihalar tayyorlashlari mumkin.

Uchinchidan, raqamli texnologiyalar va multimedia vositalaridan samarali foydalanish yoshlarning qiziqishini oshiradi. Tarixiy shaxslar, madaniy meros, milliy hunarmandchilik, me’moriy obidalar va an’analar haqida elektron materiallar yaratish orqali tarbiyaviy mazmunni zamonaviy shaklda yetkazish mumkin.

To‘rtinchidan, tarbiya jarayonida tanqidiy va mustaqil fikrlashni rivojlantirishga e’tibor qaratish lozim. Yoshlar milliy qadriyatlarning mazmunini shunchaki yodlab olish emas, balki ularning jamiyat va inson hayotidagi ahamiyatini tushunishlari kerak.

Shuningdek, zamonaviy pedagogik yondashuv yoshlarni faol ishtirokchi sifatida ko‘rishni talab qiladi. Yoshlar tadbirlarning oddiy tomoshabini emas, balki ularni tashkil etuvchi, g‘oya ilgari suruvchi va amalga oshiruvchi subyekt bo‘lishi maqsadga muvofiq.

Milliy qadriyatlar va umuminsoniy qadriyatlar uyg‘unligi

Milliy qadriyatlarni targ‘ib qilish umuminsoniy qadriyatlardan ajratilgan holda olib borilmasligi kerak. Chunki milliy va umuminsoniy qadriyatlar bir-birini to‘ldiradi.

Mehr-oqibat, adolat, inson qadr-qimmati, tinchlik, bag‘rikenglik, halollik va o‘zaro hurmat kabi qadriyatlar har qanday jamiyat uchun muhimdir. Yoshlarni milliy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalash bilan bir qatorda boshqa xalqlarning madaniyati va an’analariga hurmat bilan munosabatda bo‘lishni ham o‘rgatish zarur.

Bag‘rikenglik vatanparvarlik tarbiyasining muhim tarkibiy qismidir. O‘z Vatanini sevgan inson jamiyatdagi turli qarash va madaniy xususiyatlarga hurmat bilan yondashishi, hamjihatlik va tinchlikni qadrlashi lozim.

Shu ma’noda, vatanparvarlik yoshlarni boshqa xalqlarga qarshi qo‘yuvchi emas, balki o‘z milliy o‘zligini anglagan holda umumiy insoniy qadriyatlarga hurmat bilan qaraydigan faol fuqaro sifatida tarbiyalashni nazarda tutadi.

Tarbiyaviy ishlarning samaradorligini oshirish yo‘llari

Yoshlarni milliy qadriyatlar va vatanparvarlik ruhida tarbiyalash samaradorligini oshirish uchun, avvalo, tarbiyaviy faoliyatni tizimli va uzluksiz tashkil etish zarur.

Bunda quyidagi vazifalarga e’tibor qaratish mumkin:

1. Ta’limning barcha bosqichlarida milliy tarbiya mazmunini izchil davom ettirish.
2. Yoshlarning yosh va individual xususiyatlariga mos tarbiyaviy metodlarni tanlash.
3. Tarixiy va madaniy merosdan samarali foydalanish.
4. Oila, mahalla va ta’lim

muassasasi hamkorligini kuchaytirish.

5. Yoshlarning ijtimoiy loyihalar va jamoat ishlaridagi ishtirokini kengaytirish.

6. Tarbiyaviy tadbirlarni zamonaviy axborot texnologiyalari bilan uyg‘unlashtirish.

7. Yoshlarning mustaqil fikrlashi va fuqarolik pozitsiyasini rivojlantirish.

8. Pedagoglarning ma’naviy-ma’rifiy va metodik kompetensiyalarini muntazam oshirib borish.

2026-yilda tasdiqlangan dasturda ham uzluksiz ta’lim tizimida yagona milliy tarbiya tizimini yaratish, “Kelajak soati” mashg‘ulotlarini tashkil etish va pedagoglar o‘rtasida “Milliy qadriyatlar targ‘ibotchisi” respublika tanlovini o‘tkazish kabi mexanizmlar belgilangan.

Bu kabi tizimli chora-tadbirlar tarbiyaviy faoliyatni alohida tadbirlar yig‘indisi sifatida emas, balki uzluksiz pedagogik jarayon sifatida tashkil etishga xizmat qiladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, yoshlarni milliy qadriyatlar va vatanparvarlik ruhida tarbiyalash jamiyatning ma’naviy taraqqiyoti va kelajagi uchun muhim pedagogik vazifalardan biridir. Milliy qadriyatlar yoshlarning o‘zligini anglashiga, tarixiy xotirasini mustahkamlashga va ma’naviy-axloqiy fazilatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Vatanparvarlik esa yoshlarning Vatanga bo‘lgan muhabbatini amaliy faoliyat bilan bog‘laydi. Haqiqiy vatanparvarlik bilim olish, kasbiy mahoratni egallash, jamiyat hayotida faol ishtirok etish, qonunlarga rioya qilish, tabiatni asrash va mamlakat taraqqiyotiga o‘z hissasini qo‘shish kabi mas’uliyatli xatti-harakatlarda namoyon bo‘ladi.

Shu sababli yoshlar tarbiyasida milliy qadriyatlar, tarixiy meros, oila an’analari, mahalla muhiti va zamonaviy pedagogik texnologiyalarni o‘zaro uyg‘unlashtirish zarur. Ta’lim jarayonida yoshlarning faolligini oshirish, mustaqil va tanqidiy fikrlashini rivojlantirish, ularni ijtimoiy loyihalarga jalb etish tarbiya samaradorligini yanada oshiradi.

Bugungi kunda O‘zbekistonda milliy tarbiyani uzluksiz ta’lim tizimi bilan uyg‘unlashtirishga qaratilayotgan amaliy tashabbuslar mazkur yo‘nalishning dolzarbligini ko‘rsatmoqda. Oliy Majlis Qonunchilik palatasida ham yosh avlodni milliy qadriyatlarga hurmat va vatanparvarlik ruhida tarbiyalash ustuvor vazifalardan biri sifatida qayd etilgan.

Demak, yoshlarni milliy qadriyatlar va vatanparvarlik ruhida tarbiyalash nafaqat pedagogik jarayon, balki jamiyatning ma’naviy barqarorligi, fuqarolik birdamligi va kelajak taraqqiyotini ta’minlovchi muhim omildir. Bu boradagi ishlarning izchil, tizimli va zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida olib borilishi barkamol, bilimli, mas’uliyatli va Vatanga sadoqatli yosh avlodni tarbiyalashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “Uzluksiz ta’lim tizimida yoshlarni milliy qadriyatlarga sadoqat va vatanparvarlik ruhida tarbiyalash samaradorligini oshirish dasturi”ni tasdiqlash to‘g‘risidagi qarori, 2026-yil 28-yanvar.

2. O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Qonunchilik palatasi materiallari. “Yosh avlodni milliy qadriyatlar ruhida tarbiyalash — ustuvor maqsad”, 2026-yil.

3. O‘zbekiston Respublikasi Yoshlar ishlari agentligi materiallari. “Yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash”, 2026-yil.

4. O‘zbekiston Respublikasi Mudofaa vazirligi materiallari. “Tarix saboqlari — vatanparvarlik va jasorat maktabi”, 2026-yil.

5. O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta’limi tizimiga oid ma’naviy-ma’rifiy materiallar.

6. Pedagogika: oliy ta’lim muassasalari uchun darslik. Toshkent.

7. Ma’naviyat asoslari va tarbiya nazariyasiga oid ilmiy-uslubiy adabiyotlar.